

RINGTIPS

Bijgaand enkele kleine praktische tips over het omgaan met ringen, een oproep voor informatie en enkele ervaringen c.q. problemen die ik tegen kwam. Wellicht kunnen ook andere ringers hier hun voordeel mee doen.

Het rode strengetje

Tot voor kort zaten de 2.0 mm. ringen altijd (als enige) om een rood plastic strengetje. In het veld was dat altijd heel prettig, het onderscheid in formaat tussen 2.0 en 2.3 is op de streng niet te zien en het controleren van én eindcijfer én beginletter is lastig. Hier komt bij dat de oude "vertrouwde" beginletters verdwenen zijn en één ringmaat meerdere beginletters heeft (2.0 bv: X, J en L).

In de praktijk vang je vaak 2.0-soorten en 2.3 soorten tegelijkertijd, wat ook de reden zal zijn dat de rode strengetjes gebruikt werden voor de 2.0 ringen.

Tot mijn verbazing zitten de nieuwe 2.0 ringen echter "gewoon" op een doorzichtig strengetje. Kennelijk waren de rode strengetjes op (of is hier sprake van "valse" bezuinigingen?). Ongetwijfeld is de Ringcentrale hier niet blij mee en een aantal ringers lijkt me ook niet. Een verzoek aan de fabrikant in Zweden kan voor de toekomst de oude situatie weer terugbrengen, maar voorlopig zullen we als ringer het er mee moeten doen.

Als volgt is de oude situatie terug te krijgen: Door het holle strengetje schuift u een dunne, harde draad (anders krijg je deze er niet door). Ik gebruik daarvoor visdraad van 45/100 mm. Eenmaal er doorheen gestoken knoop je de harde draad vast aan een rode wollen draad. Vervolgens trek je de harde draad terug en de rode draad blijft in het strengetje achter. Knoop erop aan het eind en u heeft weer de oude vertrouwde situatie waarmee minder snel vergissingen worden gemaakt.

Gauw een nieuwe serie

Om reserve-ringseries op volgorde te houden schuif ik deze, door de plastic verpakking heen, aan een touwtje met elastiekje. Het eind van het touwtje knoop ik vast aan de serie met het hoogste nummer. Het elastiekje zit vast aan het andere eind van het touwtje. Het touwtje drukt u

simpelweg met een pincet door het plastic heen. De series blijven gewoon in het plastic zakje zitten.

Met het elastiekje bundelt u alle reserve-series van één maat bij elkaar. De serie met de laagste nummers ligt zo altijd boven, zeg maar direkt achter het elastiekje. Heeft u nu een nieuwe ringserie nodig dan doet u niets anders dan het elastiekje los, nieuwe serie erafschuiven, elastiekje er weer om en klaar. Alleen bij binnenkomst van (een partij) nieuwe serie's maak ik het vastgeknoopte einde van het touwtje los. Nooit gezocht meer naar de serie met het laagste nummer en alle series praktisch bij de hand!

Weegbusjes

Ringers die gebruik maken van Pesola-veerunsters zie ik nog vaak de vogels wegen terwijl ze in het zakje of (de zak) zitten. Nadeel hiervan is vaak dat de vogels bewegen waardoor het aflezen bemoeilijkt wordt. Het (onregelmatige) gewicht van het zakje moet weer afgetrokken worden om tot het gewicht van de vogel te komen. Dit betekent (onhandig) gereken en vaak 2 keer noteren. Verder kan het zijn dat het gewicht van het zakje noopt tot het kiezen van een grotere (minder nauwkeurig afleesbare) Pesola. Het gebruik van een weegbusje is een stuk handiger.

Voor nood gebruik ik nu een kartonnen WC-rolletje wat van onder (bijna) dichtgemaakt is. De te wegen vogels stop ik, als laatste handeling, met de kop naar voren in het open einde van het rolletje. Zangers vanaf Kleine Karekiet tot en met een dikke Rietgors kunnen zonder probleem erin. De vogels houden zich direkt stil omdat ze met hun kop in het donker hangen. Met doorzichtig tape heb ik het busje net zo lang omwikkeld tot het (droge!) busje 10 gram woog.

Wegen is nu een simpele handeling: vogel erin, Pesola aflezen, 10 gram eraf trekken (dat kan ik zelfs uit mijn hoofd) en de vogel kan los. De vogel hoeft voor het loslaten niet meer vastgepakt te worden. Met een kort rukje valt de vogel uit het kokertje en kan direkt wegvliegen (of zo weer in de vogelzak geschudt worden).

Voordeel van het karton is dat het geen licht doorlaat. Nadeel is dat het in vergelijking met plastic moeilijker (regelmatig) schoon te maken is. Het busje blijft goed konstant op gewicht. Slechts zelden is het karton

(of wikkeltape) door condens merkbaar zwaarder geworden. Door het dagelijks te ijken werkt u veilig. Eventueel stukje tape bijplakken of afhaken om weer precies op tien gram uit te komen. Kleinere zangertjes (Fitis, Tjiftjaf) weeg ik nu in een soortgelijk hulsje gesneden uit een rolletje waaromheen keukenfolie heeft gezeten. Voor grotere vogels gebruik ik al een standaard bus gemaakt van een plastic pot.

Wegen: Hoe laat, hoe nat en hoe vet?

Een vogel heeft op verschillende momenten van de dag een iets ander gewicht. Wel of niet gegeten is goed meetbaar. Dit betekent dat het gewicht van een volwassen vogel tot nu toe slechts tot op zekere hoogte bruikbaar is. Ook bij het ringen van bijvoorbeeld pullen van de kerkuil geeft het gewicht (in combinatie met de vleugellengte) alleen een indicatie over de konditie. We zouden hieruit kunnen concluderen dat het nemen van het gewicht van een vogel niet zinvol is. We zouden echter ook kunnen concluderen dat het tijd wordt dat we over het gewicht van de vogel de hoed en de rand kennen. Als we het fijne ervan weten kunnen we gewichten in een aantal gevallen ook daadwerkelijk gebruiken voor een bijdrage aan vogelbeschermingsdoeleinden. Gelukkig is het een feit dat er nu al veel gewichten worden genoteerd van vogels. Jammer is dat veel gegevens blijven hangen in privé archieven.

Persoonlijk ben ik er nog niet in geslaagd te achterhalen hoe groot het verschil in gewicht van de vogel in de loop van de dag is. Hiervoor dient de vogel in vrije omstandigheden een aantal keren per dag gevangen te worden. Kan iemand me deze ervaringen of het artikel opsturen waarin dit vermeld staat? Het verschil in droog en nat is me al iets duidelijker: op grond van 5 ervaringen kom ik tot de conclusie dat vogels in verschillende grootteklasse (Kleine Karekiet, Blauwborst, Sperwer, Watersnip) gemiddeld 7% zwaarder zijn in echt natte omstandigheden. Het maakt daarbij niet uit of de vogel zichtbaar nat is geworden door mist, regen, het in contact komen met slijk of door ze nat te maken (wat ik éénmaal probeerde). Dit feit is voor mij voldoende duidelijk om erop te wijzen en uit te zien naar nadere gegevens. Willen we als ringers een extra bijdrage leveren voor wetenschappelijke of beschermingsdoeleinden inzake de vogeltrek dan kan het gewicht van een aantal vogels

alleen dan bijdragen bij een uitspraak over bijvoorbeeld de conditie als we "meetfouten" zoveel mogelijk weten uit te sluiten.

In de vroege ochtend is door dauw de vegetatie (en het vangnet) vaak klam tot nat door aanhangend vocht. Het zou wel eens zo kunnen zijn dat op dat moment gevangen vogels door dit vocht enkele procenten zwaarder zijn zonder dat we de vogel als "nat" betitelen. In vergelijking met de gemeten (zichtbaar) natte vogels zouden deze vogels weleens "50% nat" kunnen zijn. Dat betekent altijd nog een gewichtstoename van 3.5%. Bij een Kleine Karekiet is dat een toename van ongeveer een 0.5 gram.

Bij vergelijking van de gewichten van teruggevangen vogels waarbij ook de vetgraad (zichtbaar) is veranderd kom ik op grond van (opnieuw) slechts enkele ervaringen op een meetbare toename van 0.3 gram bij stijging van een vetgraad (volgens Busse) van 0 naar 1 of van 1 naar 2.

Hoe dit nu te interpreteren als ik niet weet hoe betrouwbaar het gemeten gewicht is als gevolg van de vangomstandigheden?

Op zich is de vetgraad natuurlijk een prachtige maat voor de conditie. Maar deze heeft ook beperkingen. Afgelopen zomer ving ik erg veel vogels met vetgraad 0. Terugvangsten na enkele weken gaven nog steeds vetgraad 0. De vogels zagen er echter niet slecht uit, sommige zaten volop in de rui en gaven daarmee in elk geval blij met vetgraad 0 uitstekend te kunnen (verder) leven. Ik kan me niet voorstellen dat deze vogels al die tijd op het randje van sterven hebben geleefd (dat zou niet best zijn). Dus kennelijk is het zo dat vogels met vetgraad 0 nog een zekere reserve bij zich hebben. Om die reserve te kunnen meten rest ons mogelijk alleen het gewicht als graadmeter!

In wetenschappelijke termen is het zaak zoveel mogelijk informatie uit te wisselen teneinde dit soort praktische problemen tot een oplossing te kunnen brengen. Goede kansen voor een bijdrage liggen hier bij plotse-linge inval van grote groepen (uitgeputte) vogels. Veel "kustringers" kennen dit soort voorbeelden. Deze vogels zijn echt tot het uiterste gegaan en ik verwacht dan ook dat deze "het minimale soortgewicht" hebben.

De onduidelijkheden zijn uiteraard groter dan hier geschetst. Wat is bijvoorbeeld de invloed van waterinname en -verbruik van de vogel? Dit maakt overduidelijk dat elke ringer een bijdrage zou kunnen leveren (zie verder onder "meetvastheid").

Voor de Nederlandse Ringcentrale is hier mede een taak weggelegd het verzamelen van dit soort biometrische gegevens (verder) te motiveren en elk geval een mogelijkheid te bieden tot opslag in het standaard computerbestand op een dusdanige manier dat de gegevens eenvormig te gebruiken zijn.

Weegkunstje

Als u de te wegen vogel vastmaakt aan twee veerunsters naast elkaar dan kunt u met een beetje geheen en weer van de "grofste" Pesola (optrekken tot precies op een markeringslijn) de vogel wegen met de nauwkeurigheid van de "fijnste" Pesola!

Een veerunster geeft de kracht aan die nodig is om een veer van een bepaalde sterkte uit te rekken. Twee van dit soort veren NAAST elkaar verdelen de uitrekkracht. Door handig gebruik van dit principe kunt u met één Pesola van 50 gram + één Pesola van 100 gram gewichten tot 150gram wegen met een nauwkeurigheid van de afleeseenheid van de Pesola van 50 gram. Het is even proberen, niet echt handig, maar in noodgevallen kan het van pas komen. Ik toetste dit met verschillende Pesola's en was verbaasd over de simpelheid en accuraatheid.

Het vet van Busse

Na het verspreiden van de vetgraden volgens Busse door het Ringerscomité (Ringersdag 1989) zullen veel ringers begonnen zijn met het kijken naar vet bij zangertjes. De tabel bevalt mij zeer goed. Elke gevangen vogel heb ik kritisch bekeken op vet. Omdat ik deze zomer trachtte te achterhalen wat nu de gewichts-toename was bij toename van één vetgraad bij terugvangsten van Kleine Karekieten stootte ik op een probleem in de tabel volgens Busse.

Wat is het geval?

Als je de tekst van de tabel hanteert dan begint deze met het kijken naar: A. Geen vet op de buik...ga door naar B. B. geeft dan: in het vorkbeen

is de luchtzak zichtbaar: VETGRAAD 0. of: ...de luchtzak is niet te zien: VETGRAAD 1.

Maar let op:

Er zijn vogels die wel degelijk vet op de buik hebben, de darm is daarbij weliswaar zichtbaar, maar er is onmiskenbaar vet op de buik TERWIJL DE LUCHTZAK IN HET VORKBEEN ZICHTBAAR IS.

Wat nu te noteren? 0 of 2?

Ik heb dit probleem telefonisch voorgelegd aan twee "grote jongens" uit het ringerskorps. De een antwoordde: "dat vet op de buik schijnt ander vet te zijn". Dat zou dus logischerwijs betekenen: vetgraad 0 noteren. De ander antwoordde: "zeg dat nog eens,..., in dat geval zou ik 0/2 noteren, gewoon om het voor mezelf te kunnen onderscheiden".

En "vanaf nu let ik er speciaal op". Het laatste antwoord voorkomt inderdaad fouten. Vanaf dat moment noteer ik bij "vet op de buik en toch luchtzak zichtbaar: VETGRAAD 0/2.

Niettemin wil ik graag hier het fijne van weten. Het zou namelijk wel eens kunnen zijn dat sommige vogels eerst een beetje vet aan gaan zetten op de buik, en pas daarna in het vorkbeen. 0/2 zou dan dus overeen kunnen komen met vetgraad 1.

Ook niet uitgesloten is dat dit buikvet inderdaad een "ander soort vet is", maar hoe discrimineer je dat dan (als minder ervaren) vetgraadmeter? Overigens zit rond de cloaca van vogels ook vaak een randje vet wat ik uit ervaring NIET meereken tot vet op de buik.

Graag reacties.

Jan Doevendans.

